

10 cèntims

Número 3

EL CUENTO VALENCIÀ

L' INCENDIARI

CUENTO

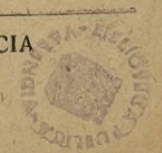
per

Lleó Tolstoi

Il·lustrat per RICARDO VERDE

DIRECCIÓ: SAGRARI DEL SALVADOR, 6, PRAL.—VALENCIA

Valencia 16 de Abril de 1910

El Cuento Valencíá

GERENT:
Visént Fé Castéll

DIRECTOR:
B. Morales San Martíñ

EL CONDE LLEÓ TOLSTOI

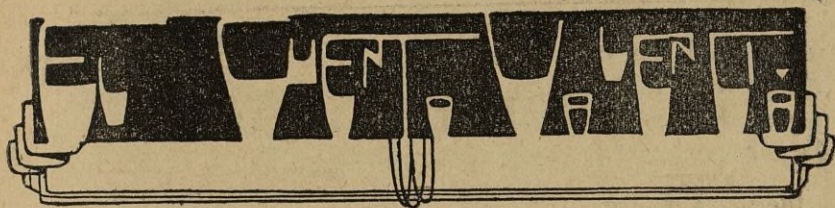
«En pocs renglóns cap sa biografía externa. res té de dramática, ní sixquera de curiosa. Lleó Tolstoi naixqué en 1828, se criá com solen els higałs rusos, á lo llaurador, en sa casa payral, cursá sos estudis en l'Universitat de Kazán, recibint l'educació cosmopolita, semi-francesa y semi-germánica, en que en Rusia se cultiva el planter de l'aristocrasia, entrá en la carrera militar; pasá alguns añs en el Cáucaso incorporat á un rechiment d'artillería; demaná'l traslado á Sebastopol; quant estallá la guerra de Guínea sostingué el memorable siti, inmortalisant en tres narracions la memoria dels heroics defensors del famos baluart; se retirá apenes firmá la pau, y's doná á viachar; residí en les dos cort's del imperi rus, frecuentant la bona societat, sa natural atmósfera, sense qu'el cautivara; renunciá á la fi á la vida mondana, se casá en 1860 y se retirá á ses posesions, prop de Toula, ahon viu á son modo desde fá més de vint y cinc añs, y ahon huf el célebre noveliste, el caballer, el sabi, el incrédul, después de caure, com Saulo en lo camí de Damasc, fulminat per mna visió divina y convertirse,—diu ell—oferix als que acudixen á visitarlo l'espectacle de vórel manejan la lesna ó la corbella, vestit de llaurador.»

«La biografía important en el conde Tolstoi, es la de son ánima sempre inquieta, sempre á casa de la veritat absoluta y de la esencia divina: noble aspiració qu'embellix hasta'ls érrors. No hiá llibre de Tolstoi ahon nó's revele, particularment en l'autobiografía titulada «Recorts», així com en repetits pasaches de ses noveles, y per últim, ya sense rebós, en ses obres teolóchie-morals. Se conta l'ánima de Tolstoi en lo número d'aquelles que s'ofeguen quant els falta Deu, y aixó que, per confesió propia, el noveliste vixqué orfe de tota fé y tota creencia desde la chuventut hasta la crisis de l'edat madura...»

CONDESA DE PARDO BAZÁN

(Fragment d'un magnífich estudi titulat «La revolució y la novela en Rusia»)

L' Incendiari

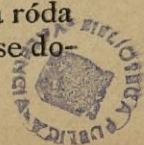
Había en el camp un llauraor nomenat Chuano Cherbakow, que vivía felís. Conservaba totes ses forces y era el més treballador del poble. Tenía tres fills que li achudaben: ú casat, un atre á punt de casarse y un terser molt chicotet encara, que ya escomensaba á llaurar.

La muller de Chuano era una dóna llesta y faenera y la nora era també treballadora y de carácter dols. No había en tota la casa mes boca inútil que la del agüelo qu'estaba asmatic y no's menechaba may de prop la llar.

Estaba tot en órri en casa de Chuano y tenían tres aques, un potret, una vaca en un bedellet, y catorse ó quinse borregos. Les dones estaben sempre afaenaes en ses cambres y feen elles mateixa el calser y la róba dels homens. La pastera del pá ne tenía més del que's nesesitava pera esperar la nova forná y la collita de l'avena era prou pera pagar totes les contribusíons y atendre á totes les nesesitats de la casa.

La vida de Chuano Cherbakow era bóna y tranquila. Pero per desgrasia, prop de sa casa estaba la de son vehí Gabrielo el Cheperut, fill de Chuanot Gordey... Y estallá l'odi entre'ls dos.

Cuant encara vivía l'agüelo Gabrielo y el pare de Chuano manaba en la casa, entre l'ú y l'atre no había pá partit. Quant á les dones els faltaba un sedás, un pual y al homens una róda pa'l carro, l'anaben á buscar á una casa ó á l'atra, y se do-

naben achuda com bons veïns. Si algún bedeli entraba en l'estable de l'atre s'acontentaben en espantar-lo, dientse:

—Mireu, no'l deixeu viadre á nostra casa qu'encara no hem arreplegat la collita de l'avena.

Asó es lo que pasaba en temps dels vells; pero cuant els heretaren els fills les relasións cambiaren del tot.

Una cosa baladina fon la causa.

La gallina negra de Chuano comensá á póndre molt pronte y la dóna d'aquell escomens' á arreplegar els óus pera Semana Santa. Tots els dies encontraba en l'estable un óu post en el carro, y sosoí que la gallina espantá per els chiquets volá per dalt les bardes del corral, caigué en casa del veí y allí pongué.

La dona de Chuano ohuí cacarechar á la gallina y pensá:

—Ara no puc per que tinc qu'arreglar á la chica pera la festa. Después aniré per l'óu.

Per la nit aná á l'estable á'rreplegarlo y com no l'encontrá, preguntá á son sogre y á son cuñat si l'habíen agafat.

—No—contestaren—no l'ham vist.

Y Taraska, el chermá chicotet, digué:

—La gallina ha póst en el corral del veí; allí es ahón ha cacarechat y d'ahón torná.

La dona mirá la gallina y la vá vore al costat del gall en els ulls mig tancats y á punt d'adormirse. Tingué l'idea de preguntarli ahón había post...; pero la gallina no li haguera contestat.

Y s'en aná á casa de la veina.

L'agüela l'ixqué al dabant.

—¿Qué't pasa filla mehua.

—Res, agüela; que la mehua gallina negra ha volat huí al corral de vostés y resele qu'haurá post allí.

—No hem vist res, y además nosatros també tenim una gallina que gracies á Deu fá molt de temps que pon. Nosatros arrepleguém els ous nostres pero no els del veinat; per que, filla mehua, aixó no'staría bé.

La chove s'ofengué y soltá una paraula de més. L'agüela

lin soltá dos y se posaren de volta y micha... Ixqué al roído la muller de Gabrielo y 's posá á insultar á la veína, tirantli en cara lo sosoit y més. La cuestió s'enredrá... Totes chillaben á l'hora y alsaben el gall volent dir dos paraules á l'hora y sent y els insults á grapats.

—¡Y tú eres asó... y tú alló... y tú una lladrona... y tú m'has robat... y al pobre de tón sogre, per qu'es un tros de vell el mates de fam... y el deixes anar nuet.

—Y tú eres una estafaora qu'em demanares el sedás pa véndrel... y s'hau quedat la safa... tornéumela.

Y agafen la safa, se tiren l'aigua per damunt, volen els mocadors per l'aire y s'estiren el moño.

Gabrielo que tornaba del camp, prengué la defensa de sa muller, eu va vore Chuano, ixqué de casa y se mesclá en la lluyta. Chuano era un buen moso, pegá un rampuixó á tots y li arrancá á Gabrielo micha barba. Acudí chent y costá Deu y achuda separar als contendients.

D'así naixqué la cuestió.

Gabrielo arplegá els pels de la barba, els rollá en un paperet y s'en aná á demanarli chustisia al chuche de pau.

—Yo—día—no m'ha cuidat la barba pa que me l'arranque eixe pillo de Chuano.

Y sa muller contaba á que la volía chuir, que á Chuano li costaría per lo manco... que l'enviaren á la Siberia.

Tot asó l'odí s'envenenaba més y més cada día. Desde'l primer moment tratá l'agüelo de posar pau, pero els chovens no l'escoltaren.

—Es una tontá lo qu'esteu fent—els digué—. Un granet d'arena el feu una montaña. Doneu temps al temps. ¡Cuant rebombori per un óu! ¿Qu'ha pasat? ¿Qu'els moñicots han agafat un óu? Pos qu'els fasa bon profit. Un óu no val lo qu'armeu. Afortunadament Deu no li falta á dingú. ¡Y qué? ¿Que l'agüela ha amollat una paraula llecha? Pos dónali tú una llisó parlant millor. ¿S'hau pegat? ¿A qui no li ha pasat aixó alguna volta? Vinga, aném, feu pau y que tot s'acabe. Después de tot si s'empeñen en fervos mal tots exireu per dent...

Pero els chovens no'scoltaren al vellet, perque, segons ells pensaben, lo que día no tenia trellat. L'agüelo había perdut l'esme.

Y Chuano ro volgué fer la pau.

—Yo—día—no li h'arrancat la barba, sino qu'ell mateix se l'arrancat pel á pel. Pero de torneta, son fill m'ha romput la camisa; mireula sinó.

Anaren als tribunals.

Durant la causa desaparegué una clavilla del carro de Gabrielo, y sense més la muller d'este acusá al fill de Chuano.

—Per la nit—día—l'ham vist pasar per dabant la finestra y acostarse al carro. Ademés la mehua comare diu qu'aná á la taberna á canviarla.

Acudiren atra volta al chuche y no pasaba día sense qu'entre una y atra familia hagueren porfies y riñes. Els chiquets repetien els insults dels pares, y quant les dones s'encontraben en el llavaor, ses pales se movien menos que ses llengües y sempre pera insultarse.

Al principi els homens s'habien reduit á calumniarse mutuament; pero después se posaren á ferse mal en tot quant sabien y podien, ahurtant á dones y chiquets, uns contra atres, pa fer igual. Tot aná de mal en pichor.

Chuano y Gabrielo demanaben chustisia al alcalde, al chuche y á tot lo mon. Pronte encausaren á tots. Ya era Gabrielo qui volia ficar á Chuano en la presó, com s'empeñaba éste en tirar á presili á Gabrielo. Y quant més mal se feen més s'odiaben. Eren com dos gosos qu'es barallen; cuan més se moseguen més rabiosos están; li peguen á ú d'ells un colp per darrere y creent que l'ha mosegat son contrari, se posa més furiós. Així estaben els dos veïns. Anaben als tribunals, eixien condenats en multes ó presoná y s'odiaben més.

—¡Aspera, que ya me la pagarás!

Així anaren les coses més de sis anys.

Tan sols l'agüelo, desde el costat de la conca, repetia sos consells y parlaba en rahó.

—¿Qué feu, fills meus? Deixeuvos d'histories que tan sols

aprofiten pera fervos descuidar vostres interesos. No vos encarniseu tant contra'l próchim y ixirén guañant. Cuant més siga vostra rabia més penareu.

Pero ningú 's donaba á partit.

Cuant cumplí els sis anys naixqué una nova cuestió. Un día, en un casorio, la dona de Chuano avergoñí á Gabrielo, dabant de tot lo mon, dientli que l'havía vits en dos caballs que no eren seus.

Gabrielo estaba borracho, no pogué contindres y li pegá una tocata á la mal parlá, arrimantli ñeña en tanta furia que tingué qu'estar en lo llit més d'una semana. Ademés... y com estaba preñá...

Chuano se posá fet una fiera y acudí en una demanda al chuche.

—Lo qu'es ara—pensá—si qu'em voré lliure d'eixe veí, per que lo manco l'envien á la Siberia.

Pero s'equivocá atra volta, porque 'l chuche no volgué donar curs á l'istansia porque la dona s'havía alsat ya del llit y al reconeixerla no li s'encontrá ninguna señal.

Chuano acudí al chuche de pau y éste l'enviá á l'Audien-cia. Allí se les arreglá tan bé, fentli algún regalets al escribá y á atres, que lográ que condenaren á Gabrielo á asóts.

El secretari li llixqué la sentensia á Gabrielo: «El tribunal mana qu'el llaurador Gabrielo siga castigat en vint asóts.»

Chuano escoltaba també y mirá á Gabrielo. com qui diu: «¿Y ara?»

Gabrielo atengué y cuant acabá la llichenda, s'quedá blanc com un paper y s'en eixqué á la porta. Chuano el seguí, pero al acostarse á les sehues caballeríes li oixqué dir:

—Está bé; has lograt que m'asoten l'asquena y que me les calfen bé; pero cuidao no te calfe yo á tú algo picho...

Al ohuir asó Chuano torná prop dels machistrats y els digué:

—Siñors chuches chustisiers, ara m'amenasa en l'incendi. Presten atensió á lo qu'ha dit dabant de testimonis.

Cridaren á Gabrielo.

—Es sert qu'has dit aixó?

—Yo no he dit res. Que m'asoten ya que m'han condenat. Ya veig que soc l'únic que sufrix per dir la veritat, mentres qu'á ell li se consentix tot.

Gabrielo volgué seguir, pero comensaren á tremolar li llabis y barba y se chirá cara á la paret.

El mateix chuche s'asustá. «¡Con tal de que no trame un colp pichor contra son veí ó contra ell mateix!» Y el vell machistrat digué als dos:

—Fills meus, busqueu una avenensia... Tú Gabrielo ¿no t'avergónixes d'haberli pegat á una dona preñá? Dónali gracies á Deu de que no ha oeurrit res, perque de lo contrari ¡quin remordiment més gran tindries en la consiensia! ¿Qué? ¿No't pareix que tinc rahó? Reconeix la falta, doneuvos les mans, ell te perdonará y yo't promet que desfaré la sentència.

Al ohuir asó l'escribá digué:

—Aixó no pot ser, perqu'es contrari al article 117. Se trata de cosa chusgá y el chuí es executori.

Pero el bon chuche no l'escoltá.

—No parles més, que ya's parlat prou. Lo primer de tot es obedir á Deu, y Deu mana qu'ells homens vixquen en pau.

Se posá de nou á parlarlos al cor als dos enemies, pero pergué'l temps y la pasensia perque Gabrielo no doná el brás á torser.

—Yo—día—ya tinc cuaranta un aña. Tinc un fill casat y may li he pegat á ningú, y ara eixe tunante fa qu'em condenen á asóts... ¡y ha de ser yo qui li demane perdó...! ¡Bueno! ¡prou! ¡Ya s'enrecordará Chuano de mí!

La veu era tremolosa. No pogué seguir. Es chirá d'esquena y s'en eixqué.

Desde l'Audiencia al poble hauría una distancia de deu llegües y ya era tart quant Chuano arribá á casa. Les dones habíen eivit en busca del ganao.

Chuano s'asentá en un banc y s posá á pensar. S'enrecordá de la grogor de Gabrielo quant li llixqueren la senten-

sia y de la carasa que feu quant se chirá cara á la paret. Y li s'oprimí el cor. Feu exámen de consiensa y era ell, Chuano, qui l'havía condenat á asots. Entones tingué compasió de Gabrielo.

Ohuí al agüelo tosir y menecharse y después llevar els peus de la tarima.

El vell baixá y aná cap ahon estaba Chuano y s'asentá en lo banc.

Este esfors el fatigá. Después de tosir molt posá els colses en la taula y digué:

—Vacha, vecham ¿qu'ha resultat del chuí?

Chuano li contestá:

—L'han condenat á vint asotaes.

El vell menechá 'l cap.

—¡Mal! ¡mal! ¡Cuanto mal has fet! No ha segut á ell, sino á tú mateix á qui li has fet el mal. Anem á vore: cuanto li hacen asotat l'asquena ¿t'encontrarás millor?

—No tornaré á fero—respongué Chuano.

—¿Qu'es lo que no tornaré á fer? ¿Qu'es lo qu'ell ha fet pi-chor que tú?

Chuano se cremá

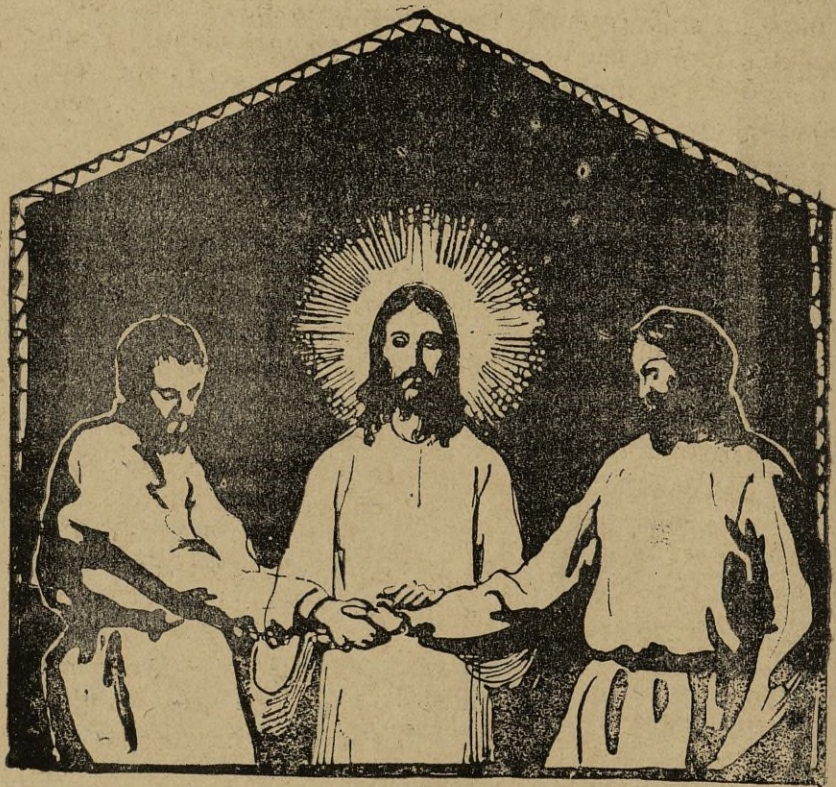
—¿Que qu'ha fet ell?—bramá—. ¿Acás no ha estat á punt de matarme á la dona? ¿Y no m'acaba d'amenasar en l'incendi? ¿Encara tinc d'abaixar el cap dabant d'ell?

L'agüelo digué suspirant:

—Perque tú vas per lo mon y yo estic molts años asentat vora'l foc, te figures qu'en veus tot y yo res... Pos bé, fill meu, tú no veus res. La cólera te sega y veus los pecats dels demés y no els teus, porque t'els tires á l'asquena. ¿Qué dius? ¿qu'ell obrá mal?... Si fora ell á soles no hauría dañ, porque, l mal no ve may d'ú asoles. Creume, sempre son dos els qu'el fan. Tú veus sos dañs, pero no'ls teus. Si fora ell l'únic roia y tú fores bó, no hauría mal. ¿Qui li arrancá la barba? ¿Qui li allansá á pedre'l carro? ¿Qui l'ha dut de chuí en chuí? Li tires la culpa de tot, sense compendre que no eres millor qu'ell y d'haí vé el mal. Fill meu, no es així com yo he vixcut ni com

vos he enseñat á viure á vosatros. ¿Vivíen així son pare y yo? ¿Com se tratabem? Com bons veíns... ¿No teníen farina? pues venía la dona: «Tío, nesesitem farina.» ¿No teníen ningú á qui deixar els rosins? «Chuano, fesmos el favor de cuidar les caballeríes.» Si me fea falta alguna cosa anaba á sa casa: «Tío Gabrielo, nesesite asó ú lo atre.» «Preno, tío Chuano.»

Així es com mos comportabem uns y atres y mos anab molt bé. Pero ara ¿qué pasa? L'atre día parlaba ue soldat de Plewna, vostra guerra es pichor que la de Plewna. ¿Asó es viure? ¡Deu meu quin pecat més gran!... Tú eres l'amo de casa y el responsable de tot. ¿Que'ls enseñes á ta muller y á tos fills? A viure pichor qu'els gosos: matam y mataré. Ahir mateix eixe

moñaco de Taraska ¿no li faltá á sa tía Arina? ¿No se riu també de sa mare?... ¿Aixó 'stá bé? ¿Y d'ahón naix tot? ¿No serás tú el primer en sufiro? Pensau bé... ¿Es aixina com hía qu'obrar? Tú me dius una porcá, yo t'en conteste dos; me pegues una galtá, yo t'en pegue dos més... No, fill meu, cuan Nostre Siñor abaixá á la terra no mos enseñá aixó als pobres pecadors. Al que te diga una mala paraula no li contestes y ell mateixa s'avergoñirá. Estes son les máximes de Nostre Siñor: Cuan ú te pegue una galtá, dónali cara dientli? «Pega si eu mereixc,» y afrontanse li penará lo fet y será amic teu. Aixó es lo que mos ha enseñat, y á no ser orgullosos... Anem á vore ¿per qué calles? ¿No dic la veritat?

Chuano callaba y oía.

L'agüelo tingué tal colp de tos que li costá treball tranquilisarse. Después digué:

—¿Creus tú que Chesucrist vingué pa enseñarnos el mal? No, vingué pa redimirnos enseñatmos el bé... Estudia ta vida. ¿Acás te sents millor después d'esta guerra? Trau el conte de lo qu'has gastat en les costes del prosés, en el viache y en el menchar. Pensa que tens fills pa'ls que deus alforrar, pensa en qu'et bastaba ta fortuneta pera viure bé y aumentar l'ha-sienda y enrecórdat de que en conte de creixer, mengua. ¿Per qué? Per lo mateix de sempre: per ton orgull. En conte d'anar al camp á segar el blat t'en vas al chusgat ó á casa d'un *¡capleitos* y descuides les faenes. No sembres á temps y nos-tra mare naturalea no dona res de baes. ¿Per qué no has tingut collita d'avena? ¿Cuan la sembràres? Cuan deixares acabada una cuestió. ¿Y qu'has guañat? Un dolor de cap més. Fill meu, ¡cuan olvidats tens tos asunts! Llaura en tos fills y viu quiet en ta casa. Si algú t'ofen perdónal. Entonses tindrás temps pa tots els negosis y sentirás en l'ánima més tranqui-li.at.

Chuano seguía callant.

—No tin res més que dirte, Chuano. Créu á este trós de terra. Vésten, aparella el rosi, torna per el mateix camí de l'Audiensia y retira l'acusasió. Después anirás á casa de Gabrielo, farás pau y l'invitarás á dina. Demá chustetament es

el día del Naiximent de la Mare de Deu. Acaba en día tan señalat tots els pecats comesos y que no hacha més cuestiõs. Dona les òrdres necesaries á les dones y als chics.

Chuano suspirá y pensá: «L'agüelo te rahó» pero encara que's sentía conmogut no sabía com arreglarsen pera fer pau. Com si adivinara el pensament del fill, el vell torná á parlar.

—Vesten Chuano y no tardes; apaga el foc quant enans, perqu'una volta ensés ¿qui será capás d'apagarlo?

L'agüelo encara tenía més que dir; pero no pogué acabaro perqu'entraren les dones y comensaren á pegar pataes en terra. Sabíen qu'habíen condenat á Gabrielo y qu'amenasaba en l'insendi. També elles habíen tengut temps sobrat pera reñir en el camp en les dones de la casa de Gabrielo.

Y contaren que éstes les habíen amenasat en l'influensia d'un chuche amic, que protechía á Gabrielo y en la volta que pegaría el prosés per una instansia qu'el mestre d'escola había escrit y anaben á enviar «al mateix Zar en persona» com qui no diu res. En la instancia anaba tot molt ben explicat: lo del carro, no se qué d'un camp de verdures y tot, tot... Lo menos la mitad dels bens de Chuano anaben á pasar á les mans de Gabrielo.

Chuano les escoltaba y sos sentiments de concordia s'anaben chelant en son cor... hasta l'estrém de no pensar ya en fer les paus.

En cqsa d'un llaurador acomodat sempre hiá faena. Sense pararse á discutir en les dones s'alsá y s'en ixqué de casa pera treballar en la porchá. Mentres s'entrenfa, el sol se pongué, els chics tornaren del camp, ahon habíen estat llaurant pera sembrar en l'ivern.

Chuano els ixqué al dabant, els feu preguntes sobre la faena y els achudá á arreglar les ahínes. Apartá á un costat pera apañar-lo, un correchot romput y volgue entrar alguns tifells pero ya era fosc y eu deixá p'al s'en demá. Doná menchar á les besties y obrigué la porta de la cuadra pera que pasara Taraska qu'había d'ixir encara en les caballeríes!

—Ya no més falta sopar y dormir—pensá Chuano.

Agarrá el correchot romput y s'en aná á buscar á la dona

ense enrecordarsen de Gabrielo ni del sermó que li feu l'àngeli. Ya había agafat la clau y aplegat á la pórtia cuant ixqué á l'atra part de l'encañísá la veu de son veí malaint á l'gú en veu fosca.

—¡Dimoni d'home!—día Gabrielo—mereixía qu'el mataren.

Chuano 's pará; atengué, menechá el cap y entrá en casa.

Ya estaba el foc ensés. La més chove de les dones filaba en un rincó; l'àngela fea el sopar, el fill machor retallaba una tusta en la navaixeta; el més chicotet llechá y Taraska 's preparaba á ixir aquella nit.

—Tot aniría bé en esta casa si no fora per el pillo del veí,

Chuano estaba de mal humor. Li pegá una patá al gat; cuestioná en les dones perque la pastera no 'staba en son puesto. Malfet y reguñós s'asentá y se posá á apañar el correchot. La maldisió de Gabrielo no li s'en anaba del cap, ni tampoc les amenases qu'amollá en el tribunal y la que acaba d'ouir: «Mereixía qu'el mataren.»

L'àngela li doná sopar á Taraska, que s'el menchá, se posá 'l capot, s'apretá el cinturó, prengué més pá y sen aná fora en busca de les caballeríes. El chermá machor volgué acompanyarlo, pero Chuano s'alsá y ixqué á la porta.

Fea fosca. El sel estaba cubert de nugols y bufaba el vent. Chuano abaixá 'ls graóns, achudá á son fill á aparellar un rosí, li aguantá l'estribo, s'pará, mirá y escoltá. Taraska s'alluntaba del poble chunt en atres chicots com ell y tots corrien al galop.

Chuano estagué encara en la porta de la cuadra, enrecordantse'n de les paraules de Gabrielo: «Ves en cuidao no's calfe algo pichor pa tú.»

—L'home es tosút—pensaba—. El temps está sec y ademés bufa 'l vent. Es capás d'amagarse en cuantsevol rincó, pegar foc per raere y después... búscalo. El molt tunante tindrà la sort de pegarli foc á ma casa sense que yo 'l vecha. ¡Ah! si l'agarre en les mans en lo fanc ya s'en enrecordará de mí.

Y esta pór li se ficá en la mollera en tanta forsa qu'en conte de ficarse en casa, a través la porta de la cuadra, ixqué al carrer y pegá una volta á la casa.

—Aniré hasta el corral; ¡qui sab! Es presís viure alerta.

Y Chuano anaba á camallaes chunt á la paret. Despu de pegar la volta mirá á lo llarc de la tapia y li paregué qu menechaba algo raere d'ella.

Chuano 's pará y aguantá l'alé. Escoltá y mirá: tot esta tranquil; tan sols lo vent menechaba les fulles dels salcers chiulaba en les teules. La nit era tan fosca que fea inutil sentit de la vista; pero sos ulls acabaren per ferse á la fosca y pogué distinguir el carro y la porchá. S'esperá uns instant, mirá y no vá vore res.

—Tal volta hacha vist fantasmes; pero pegaré un'atra volta.

Y avansá á tento observanto tot en molt de cuidao. Caminaba sense fer roido en els sócs y apenes oía ells sos propios pasos. Caminá, caminá, y de repent va vore al atre costat... algo que brillaba chunt al carro y que desaparegué.

Alló fon com una gabinetá en lo cor. Se pará en lo mateix puesto; espurnechá algo en més viva claror... y va vore ya clarament á un home en barret y acachat qu'ensenía un feix de palla.

El cor de Chuano pegá un bot. Recuperá forses y's posá á correr á grans camellaes pera acurtar el terreno qu'el separaba de l'insendiari. La terra pareixía fuchir baix sos peus.

—¡Ara sí que t'agafe en pana!—digué.

Pero apenes había pegat uns pasos, cuant s'encengué una gran falla, pero no en el puesto ahon espurnechá la chispa. Era la palla del cubertis de la porta qu'ardía y les flames llepaben el sostre.

Allí 'staba, allí 's veía á Gabrielo. Chuano caigué sobre el cheperut com el nilá cau sobre la terreroleta.

—¡Vach á nugartel! ¡Ara no t'escaparás!—bramá.

Peró el cheperut oixqué sens ducte sos pasos, s' torná y ¿com lográ aquella llaucherea? Saltá com una llebre y fuchí... —No t'escaparás!—exclamá Chuano perseguintlo.

Ya anaba á agafarlo del coll, pero Gabrielo li s'esmuñ de les mans y agarrá á Chuano del chaqué. S' rompé la chaqueta y caigué Chuano.

S'alsá éste de presa y 's posá á chillar.

—¡Auxili! ¡auxili! ¡Agafeulo!—Y continuá perseguintlo.

Mientras s'alsaba, Gabrielo aplegá prop de sa casa. Chuano l'alcansá y ya estaba á punt de pesigarlo cuant de sobte estomordí algo com si una pedra li haguera pegat en lo cap.

Era Gabrielo, que ya chunt á sa casa había agarrat una staca y en el moment en que son adversari s'acostaba li rrimá un palo en lo cap en tota la sehua forsa.

El colp l'atolondrá. Va vore llumenetes, después tot fosc caigué. Cuan retorná, Gabrielo había fuchit. Tot estaba llumenat com si fora de día y al costat del seu corral algo movía y resonaba com una máquina. S' torná Chuano: la porchá era una flama, el graner comensaba a ardir y damunt e la casa, rodechá de fum, cafen chispes y tions.

—¿Qué teu chermans?—exclamá Chuano. Alsá les mans y es deixá caure sobre les cames.

—Tan sols levant de la porchá la garba de palla ensesa no aguera pasat res—pensá.

Volgué chillar pero li faltá l'alé y no pogué dir paraula. Volgué correr pero ses cames pareixien apegas l'una á l'atra y no l'obedién. S'arrastrá espayet, pegá dos pasos y raigué atra volta. Li retorná el sentit y comensá á caminar. Ans de pegarli volta al graner y d'acostarse al foco de l'insendi, tota la porchá estaba cubierta de flames. També ardía en cantó de la casa y la porta de la cuadra. Del sostre ixíen flameraes. No era fasil entrar en el corral.

Acudí chent, pero era imposible lluytar en lo foc. Els veíns s'endugueren els mobles y el ganao. Del corral de Chuano pasá l'insendi al de Gabrielo. L'orache aumentá y les flames creuaren el carrer. Mich poble fon destruit per lo foc.

De casa Chuano sols tragueren al vell. Els demás se salvaren com pogueren. Llevat dels rosins qu'habíen ixit á boqueta nit, tot se pergué. S'asfixiá el ganao y les gallines se cremaren en el galliner; carros, carretes, aladres, entauladores, caixes de roba, collites... tot se cremá.

En casa de Gabrielo pogueren salvar el ganao y part de l'avena. L'insendi durá tota la nit.

—¿Qu'ha pasat? Tan sols llevant la garba de palla en no haguera pasat res.—día Chuano.

Cuant s'afoná el sostre de la casa, entrá en lo més del foc, agarrá una viga y l'apartá. Les dones al vóre cridaren, pero después de traure la viga del foc aná en buscar á Chuano.

Tambalechantse caigué en lo foc, pero son fill acudió salvá. Chuano 's cremá es cabells, la barba, les mans roba y ni sixquera s'apersibí.

—El dolor el té asorrat.—día la chent.

Cuant comensá á acabarse el foc encara seguía en lo teix puesto, dient:

—¿Qu'ha pasat, chermans? Tan sols llevant la garba de palla ensesa no haguera pasat res.—A la matiná anaren buscar á Chuano.

—Tío Chuano—li digueren—ton pare se mor y vol vos

Chuano s'había olvidat de son pare y no entengué lo que li díen.

—¿Quin pare? ¿Que diéu?—preguntaba.

—Pregunta per tú y se mor en nostra casa; vine enseguida.

Chuano comprendué per fí en molt de treball y segund enviát. Al retirar de l'insendi al agüelo, caigueren sobre algunos cañes enseses y'l cremaren. Les cremadures eran graves. L'habíen dut á una casa llunyana del arrabal y l'insendi había respetat.

Cuant aplegá Chuano, sols estaben l'ama de la casa y los fillets sentats á la vora del foc. Tots els demás estaben en l'insendi. L'agüelo estaba chitat en un banc, en un ciri en la porta y els ulls fijos en la porta, Y cuant entrá Chuano son pare y un extrem. La dona li anusiá la presensia de son fill.

—Dili que s'acoste molt á mí—li contestá.

Y al tindre'l prop li digué:

—No teu día yo, Chuano? ¿Quí li ha pegat foc al poble?

—Ell ha segut, pare—retrucá Chuano.—Yo l'ha vist en el sendre 'l foc. En ma presensia ha acostat la garba de palla encesa á la porchá... Ah, si yo haguera llevat la garba de palla temps no hagara pasat res.

— Chuano, yo
vaig á morirme
y tú també 't
morirás. ¿Quí ha pecat?

Chuano mirá á son pare y
callá; ¡no podía dir paraula.

— Confesau dabant de Deu. ¿Quí ha
pecat? ¿Qué te diguí yo?

Entonces recobrá Chuano sa intelichensia. Respirá de
presa, caigué achenollat dabant de son pare, esclatá á plorar
y digué:

— Yo ha segut qui ha pecat. ¡Perdónam! Yo soc culpable
dabant de Deu y de vosté.

L' agüelo alsá les mans, agarrá la llum en la má esquerra

y acostá la dreta al front de son fill com pera ferli la señal de la creu; pero no pugué acabarla.

—¡Alabat siga Deu! ¡alabat siga!—digué mirant atra volta á son fill...—¡Chuano, Chuano!

—¿Qué, señor pare?

—¿Qué vá á ser ara de mosatros?

Chuano seguía plorant.

—No'ú sé, no'ú sé, señor pare, com podrém viure ara.—L' agüelo tancá' ls ulls y menechá' ls llabis. Después, consentant ses últimes forses, obrigué' ls ulls y marmolá:

—Tú y tos fills viuréu, pero á cambi de ser chusts.—El vell callá: después digué sonrient:

—Escolta Chuano; no li digues á ningún quí li ha pegat foc al poble. Oculta 'l pecat de l' atre y Deu ne perdonará dos dels teus.

L' agüelet agarrá la llum en les dos mans, se l' acostá al cor, suspirá, se posá ért y morí.

Chuano no denunciá á Gabrielo y ningú conegué el nom de l' insendiari.

El cör de Chuano no sentí d' allí én abant odi contra Gabrielo, y Gabrielo s' extraña de que Chuano no l' denunciara. Al principi tingué por, pero despues se tranquilisá. Els dos hòmens no reñen y sos fills tampoc. Mentres obraben les cases vixqueren les dos families en una mateixa barraca l' una al costat de l' atra. Chuano y Gabrielo s' encontraren vivint en lo mateix nfu... y vixqueren com bons veíns, conforme habíen fet els agüelos.

Y s' enrecordaba Chuano de les últimes paraules de son pare, y aquell recort permanent li feu practicar l' enseña de Deu, de que hiá qu' apagar el foc en son oriche; de que si algú fá mal no hia que vengarse, sino procurar que s' arreglen les coses; y que si algú díu una mala paraula no hiá que retrucarne atra pichor, sino ans al contrari, abstindres de dir males paraules y enseñar á les dones y als fills á no dirles també.

Y Chuano Chervakow s' encontrá bé seguint estos prinsipis y vixqué millor que denans.

LEÓ TOLSTOI

Versió valenciana de B. M. S.

NOSTRA ORTOGRAFÍA

¡No tenim més remey que cremar nostres naus.

Y nostres naus son en la present ocasió certes regles ortogràfiques clàssiques. ¿Per qué?

Perque el temps no pasa debaes; porque tot evoluciona: homens, rases, llengües, literatures, ciències, arts; y l'ánima inquieta del home pareix que s' fega y no pot volar y trenca les lligases que l'unixen als vells moles. No volem, ni podém, contradir y oposarnos, en necia terquetat à la ley indefectible de la evolució, y meïs en este cas.

Anatol France afirmant que «no vol ser més conservador que lo rasonable y mesclarse en el pervindre...» y «que l'esperiencia demostra que la llengua cambia con la prosodia;» y els autors cataláns contemporanis modificant en audacia y valentia sa ortografia, mos donen la rahó. «En temps d'actividad intelectual fá cad'añ, cada día. grans ganancies y grans pèrdues», diu també l' autor citat; y voler hui els castellans parlar y escriure com Alfonso el Sabi y els valenciáns com Ausias el Poeta, es pretendre que en uns cuants sigles ni han guaiñat ni han perdut res: que estém uns y atres petrificats.

Nosatros, y el llegidors volguts també, segurament, preferim les idees á aquell «horrible potaje de paraules» arcaiques y modernes de que parla Anatol France; y conformes en este principi tirén per l'orla tots els tifells inútils y que poden ser obstàcul ó barrera de ferro entre el poble y nosotros.

Pera el poble escribim; al poble mos debém, com á bons fills d'ell, y té dret á que li parlém y escrigam en una llengua y en tals signes que mos entenga.

Ara bé: la llengua popular corrent, procuraréu ennoblirla, despullantla de mots vulgars y chavacanos; emplearéu termes lo mes literaris posibles, pero olvidaréu los arcaics é incomprensibles pera nostres llegidorz y que yá no s' han d'usar més pese als esforços dels galvanizadors de cadáveres.

Les academies y els centres literaris farán molt bé en conservar la llengua materna en tota sa puréa é integritat històrica. Admirém esta faena, pero no podém seguirla ni imitarla. «EL CUENTO VALENCIÁ» vol escriure com els sabis académics parlen en lo carrer, en la familia, en los amics; no com volen qu' es parles en sos museos literaris. Dos ventaches portém abandonant el llenguatge arcaic y l'ortografia clàssica. qu' el poble mos entenga y els sabis també.

Y en asó queden contestades totes les cartes y tots els consells que bons amics y numerosos llegidors mos han dirichit sobre l'ortografia usada en los números publicats de «EL CUENTO VALENCIÁ».

En la traducció valenciana del cuento del conde Lleó Tolstoi, comensém á escriure com la machoria de nostres llegidors desicha, pera demostrarlos que volém estar prop, molt prop del cor del poble valenciá.

LA REDACCIÓ.

Administració: BALLESTERS, 1.—Valencia

El Cuento Valencíá

Número solt, 10 céntims   Suscripció anual, 5 ptes

Publica llichendes, tradicions, cuentos valenciáns populars y de distinguits literatos, y traduccions dels millors autors antics y contemporanis, en ilustracions de inspirats artistes

CUENTOS PUBLICATS:

1. **La desposada de la mar**, per B. Morales San Martín
2. **El chiquet del pá, La pitjor pobresa y L'indiscrèció**, per D. Narcís Oller.
3. **L'incendiari**, per Lleó Tolstoi.

El número 4 de EL CUENTO VALENCIÁ publicará:

La mula y el bou

del ilustre novelista D. Benito Pérez Galdós, ilustrat per José M.ª Llácer.

EL CUENTO VALENCIÁ

ESTÁ Á LA VENTA

ALACANT: Antonio Asín, carrer de Gerona.

BARCELONA. Kiosko del Heraldo, Rambla.

CASTELLÓ: Angel Yáñez.

MADRID: Kiosko del carrer de Alcalá, cantó al de Peligros.

VALENCIA: Chusep Fuster, Ballesters, 1, y en tots els pobles de la regió Valenciana.

NOTA. Pronte posarém á la venta la SEGÓN EDICIÓ del número 1, LA DESPOSADA DE LA MAR.

Imprenta de Julián Nájera, Pasillo de Zaragoza, 4.—Valencia

